

Zápis

z obhajoby disertační práce pana **Mgr. Ondřeje Skovajsy**

konané dne **17. 6. 2014**

téma práce: „Psaný hlas: Whitmanovy *Listy trávy (1855)* a Millerův *Obratník raka*“

přítomní: prof. PhDr. Vladimír Svatoň, CSc. (předseda)
prof. PhDr. Petr Bílek, CSc. (oponent)
prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.
prof. PhDr. Jiří Holý, DrSc.
Mgr. Martin Pokorný, PhD. (oponent)
prof. Dr. Phil. Josef Vojvodík, M.A. (školitel)

Předseda komise prof. Vladimír Svatoň zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Školitel prof. Vojvodík představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Kandidát následně seznámil přítomné stručně se svou disertační prací. Své vystoupení započal krátkými citáty z díla Walta Whitmana a Henry Millera, na které navázal objasněním základní motivace, jež jej vedla ke snaze nalézt adekvátní interpretační přístup, který dokáže postihnout jedinečnost jejich poetik. Jako klíčový moment vytkl zvláštní schopnost zvolených textů dynamizovat a kinetizovat svého čtenáře. Toto „pohnutí“ – tělesné i duchovní – vyvolané strukturně-organizačním uspořádáním Whitmanových a Millerových děl funguje jako vehikulum básnického étosu, který básnická JÁ artikuluje a snaží se jím oslovit a pohnout čtenáře. Kandidát se vymezil vůči tradičním (strukturalistickým) poetologickým přístupům, které – protože se zaměřují na čistě (vnitro)textově vykazatelné jevy – nejsou schopny dostatečně postihnout mediální povahu Whitmanových a Millerových děl v jejich komunikační a apelativní funkci. Následně představil své vlastní metodické východisko vystavěné na straně jedné na teorii orality, jak byla rozvíjena zejména v angloamerické tradici (Parry-Lordova teorie, Ong), na straně druhé na Joussově antropologii. Shrnul základní organizační postupy orality – paralelismus, „sešívání“, prézens jako základní čas promluvy – a upozornil na způsob, jímž jich oba sledovaní autoři užívají. Svůj výstup zakončil kandidát zdůrazněním mimické funkce orálních postupů, s jejíž pomocí Whitman s Millerem docilují živosti svých textů, propůjčují slovům tělo: v případě jejich básnických JÁ skrze kristovskou stylizaci v případě čtenáře důrazem na dynamiku kineticko-existenciální zkušenosti čtenáře.

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků.

Prof. Bílek vyzdvihl položení práce mezi literárně-teoretickým a literárně-historickým přístupem. Pozitivně hodnotil schopnost kandidáta pracovat s veškerou relevantní literaturou i vytvořit produktivní přesahy k literatuře zdánlivě odtahované. Zdůraznil adekvátnost a inovativnost metodického přístupu práce, který zejména v případě whitmanovské části přináší originální a nosné závěry opřené jak o pozornou textovou interpretaci, tak o zhodnocení materiálního a autorského kontextu. V souvislosti s millerovskou částí vyjádřil prof. Bílek dojem její mechanické návaznosti a její

závěry označil spíše za důsledek aplikace zvolené metody, než za výsledek přísně textové analýzy. Tuto výtku opřel o argument, že je adekvátní sledovat velké básnické JÁ u básníka Whitman jako koncept analogický lyrickému subjektu, avšak méně neproblematický je tento přístup u Millerovy prózy. Problematicnost tohoto spojení prózy a poesie v jednom metodickém přístupu zdůraznil prof. Bílek poukazem na fakt, že práce v případě millerovské části zcela opomíjí naratologické hledisko, ačkoli lze stěží myslet, že by *Obratník raka* byl textem bez vypravěče.

Dr. Pokorný formuloval své oponentské stanovisko v obdobném duchu. Úvodem zdůraznil pozorovatelný vývoj, kterým kandidát prošel v průběhu práce na své disertaci. Část práce věnovanou Whitmanovi zhodnotil jako interpretační esej, v němž – za použití adekvátních teoretických východisek – entuziastický a vstřícný způsob kandidátova čtení přibližuje Whitmanovu poesii v zajímavém a přínosném pohledu. U millerovské části však vyjádřil pochybnost nad vhodností takového přístupu. Millera je třeba podle Dr. Pokorného číst spíše analyticky, než se sympatizující vstřícností. Tento rozpor se projevuje zejména v otázce sledované kristovské stylizace JÁ a v tematizaci role hlasu a těla v Millerově díle. Tyto motivy je třeba vidět jako literárně-textové figury na pozadí náboženského a politického kontextu USA. Je-li je možné tematizovat ve způsobu, jenž zvolil kandidát ve své práci, je pak třeba zařadit Millera do jiných literárních souvislostí – např. jako „pozdního romantika“ a témata hlasu, těla a přítomnosti uchopit jako retrospektivně utvářené obrazy „čisté přítomnosti“ z romantické estetiky vyplývající. Nakonec Dr. Pokorný poukázal, že přes výtky k millerovské části práce je třeba ocenit kvalifikovaný a fundovaný zájem kandidáta, který i díky předložené práci může posloužit jako východisko pro zkoumání literárního „whitmanismu“ a „millerismu“ v české literatuře.

Kandidát následně odpovídal na postřehy a připomínky oponentů.

Svou odpověď na oponenturu prof. Bílka začal zdůrazněním toho faktu, že v rámci jím vypracované metodologie sledující orální postupy u dvou velkých děl americké literatury není hranice mezi poezií a prózou tak samozřejmá, zřetelná a neprostupná, jak se jeví z perspektiv jiných metod. Zdůraznil, že přestože oba autoři – Whitman i Miller – píšou literaturu, specifika jejich textů a jejich poetik je právě „neskripturální“, orální způsob organizace a výstavby textu i práce se zkušeností čtenáře – estetickou, etickou i existenciální. Na výtku prof. Bílka, že práce dělá z Millera jen „prodlouženého“ Whitmana odpověděl kandidát, že je to pravda do té míry, do níž Miller sám sobě a své roli rozuměl tímto způsobem. Upozornil na fakt, že sám Miller se k tomuto následnictví Whitmana dovolával a rozvíjel sociální a „terapeutickou“ roli básníka – charakterizující Whitmanovu poesii – v souvislostech a v kontextu básnické a lidské existence napadené „rakovinou modernity“. Na kritiku vztahující se k nezohlednění narativní perspektivy ve své interpretaci Millera kandidát odpověděl, že jeho koncept básnického JÁ stejně jako koncept vypravěče umožňuje sledovat strukturně-organizační výstavbu textu (rapsód stejně jako vypravěč organizují dílo), v němž jsou i bezpříznakově literární, skripturální pasáže, zároveň však otevírá možnosti sledovat právě ta specifika textové organizace, která odpovídají orálním postupům a která přesahují oblast textových struktur směrem ke strukturám zkušenosti, jež dílo čtenáři nabízí. Otevírá se tak možnost zachytit dynamiku a pohyb jak čtenářské zkušenosti, tak díla jako prostředku estetické komunikace mezi autorem a čtenářem.

K oponentuře Dr. Pokorného kandidát řekl, že je pravdou, že Millerovo dílo jako celek je výrazně „literární“ ve smyslu jeho skripturality a vřazení do proudu modernistické literatury. *Obratník*

raka ale představuje v rámci Millerova díla jisté specifikum. Analytické čtení je pak podle kandidáta jistě adekvátním přístupem zejména k pozdějším Millerovým textům, v nichž je již Miller spisovatelem v běžném smyslu slova. Obratník raka však představuje dílo, v němž se tento budoucí Miller-spisovatel teprve nachází, či lépe rodí. Tento moment ilustroval kandidát na proměně ve způsobu tematizace Millerovy kristovské autostylizace. Základním rozdílem je vztah k otázkám přítomnosti a minulosti, jenž lze tematizovat jak na tematicko-motivické, tak na jazykové rovině jako posun od orální přítomnosti ke skripturální minulosti, od stylizované prezence k textové reprezentaci.

Oponenti přijali kandidátovu obhajobu. Dr. Pokorný upozornil na fakt, že je-li v americké literatuře autor, jenž by mohl být „prodlouženým“ Whitmanem, je to spíše Kerouack, nežli Miller, kterého lze vidět přijatelněji ve vztazích na Pounda, a to s ohledem na cizelovanost a přísně promyšlenou výstavbu jejich textů. Vznese také otázku, zda je možné v modernistickém čase, jehož metonymií je archiv, hovořit o možnosti „ryzí přítomnosti“ jinak, než jako o vzpomínkové rekonstrukci a reprezentaci. Tato otázka otevřela plynulý přechod k diskusi.

Diskuse:

prof. Svatoň
Dr. Pokorný
prof. Vojvodík
prof. Čermák

Prof. Svatoň otevřel diskusi rozvinutím otázky Dr. Pokorného. Poznamenal, že otázka přítomnosti je určující otázkou celého evropského novověku. Připomenul Hegelovu myšlenku „prózy života“ a minulostního rázu umění i Schellingovo kladné hodnocení ironie jako způsobu tematizace přítomnosti. Upozornil na specifikum ruské kultury a literatury, která se v odmítavé reakci na myšlenky Kantovy snažila tematizovat „život ze zážehu okamžiku“. Na příkladu Zločinu a trestu ilustroval ambivalenci, se kterou se problém přítomnosti pojí. Na jedné straně je možné interpretovat Raskolnikovův osud tak, že život žitý z ryzí přítomnosti vede k fatální katastrofě, na straně druhé jej lze také číst v tom smyslu, že i přes tuto tragičnost je to jediný autentický způsob života. Svůj příspěvek uzavřel tezí, že je to právě tato ambivalence, či lépe inference mezi zaměřením na minulost a přítomnost, na níž je novověká kultura postavena.

Kandidát odpověděl, že proti hermeneutice „podezření“ je jeho metodou hermeneutika „hladu“ v pojetí Dorothe Sölle, kterou přirovnal ke čtení „naivního“, ve smyslu Schillerova naivního básnictví. Tuto metodologii rozvinul v širší úvaze. Ambivalenci mezi spontaneitou a komponovaností najdeme již u romantiků, jako např. u Colridge. V případě Millerově, stejně jako Whitmanově, je přes vší komponovanost a právě pro ni charakteristický důraz na přítomnost jako impetus procesu tvorby i procesu čtenářské zkušenosti. Završení kompoziční architektury se děje právě závěrečným dopsáním poslední věty Obratníku raka: „its course is fixed“, jež sama teprve pojmenovává fixní, stabilizovanou strukturu, do níž se přetavil fluidní, dynamický proud básnického slova.

Dr. Pokorný reagoval na tuto poznámku upozorněním, že Schiller sám pokládal otázku, zdali je v jeho době naivní básnictví ještě vůbec možné.

Prof. Vojvodík upřesnil, že je třeba mít stále na zřeteli základní postoj, jenž zaujal kandidát ve své práci, tj. že se snaží na zvoleném materiálu tematizovat umění jako zkušenostní pohyb mezi

autorem a dílem a dílem a čtenářem. A spolu s tím také obhájit roli básníka jako média v duchu Platónova dialogu *Ión*.

Prof. Čermák podotkl, že důležitým rysem vlastních orálních děl a orálních kultur je zohlednění publika, které je přímo přítomné přednesu, a zeptal se, je-li, a pakliže ano tak jak, přítomný tento moment i v situaci, kdy je toto setkání nepřímé, prostředkované textem.

Kandidát odpověděl, že je základem étosu Whitmanových i Millerových děl, klíčovým sdělením jejich JÁ, snaha o obnovení společenské vazby bratrství všech lidí. Toto poselství se snaží předat ve svých textech právě za pomoci nepovinného užití orálních postupů, jimiž narušují textovou povahu svých děl a vymezují se tak proti tlaku literární moderny, aby formálně skladebnými postupy podpořili dynamizaci a kintetizaci čtenářské zkušenosti svůj étos bratrské pospolitosti proti tendenci moderní kultury izolovat individuální životy a vytvářet solipsistické subjekty.

Dr. Pokorný namítl, že i tuto snahu je třeba vidět v kontextu kulturních specifik a v rozdílu mezi textovou kulturou „korespondenční“ Evropy a americkou kulturou „public speeches“.

Následně prof. Svatoň ukončil diskusi a vyzval přítomné, aby se poradili.

Vyhlášení výsledků tajného hlasování:

Počet členů komise: 6
Přítomno členů komise: 6
Kladných hlasů: 6

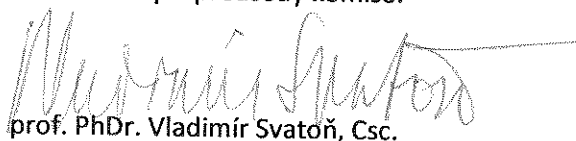
Komise navrhla udělit titul doktor (PhD.)

Zapsal:



Jakub Votroubek

Podpis předsedy komise:



prof. PhDr. Vladimír Svatoň, Csc.